

Урок 6.

Активні та пасивні дієприкметники

Перевірка д/з

Впр.58

1. Кажуть, не знайшов, не знаходять, створюють - особова ф., присудок
2. Значить, означає – особова ф., присудок; любити – інфінітив, підмет; мати – інфінітив, додаток
3. Не скажеш, не зробиш, залишиться, не замінить – особова ф., присудок; не сказано, створено, пов'язано – безособова ф. на –но, -то, присудок
4. Сполохані, перелякані – дієприкметник, означення; злітають, стрибають – особова ф., присудок
5. Зростати, виструнить – інфінітив, присудок
6. Зачинивши – дієприслівник, обставина; відчинить – особова ф., присудок
7. Народжений – дієприкметник, присудок; не заважай – особова ф., присудок

Впр. 80

1. *Даси* обіцянку...
2. ...*відповіси* як не перед людьми...
3. ...тому *віддаси* і свою свободу
4. Не *розповіси*...
5. ...слова мовити не *даси*.

**У кожному рядку знайти зайве слово.
Обґрунтувати свій вибір.**

А Розвинутий, співаючий, виміряний, згодований

Б Зеленіючий, збережений, писаний, прибудований

В Засмаглий, прибитий, працюючий, зарослий

Г Збентежений, лежачий, зажурений, полагоджений

Д Тремтячий, змурований, змарнілий, палаючий

Е Розбитий, вимитий, жовтіючий, розказаний

Є Запечалений, складений, згасаючий, зроблений

Ж Засиджений, палаючий, вимріяний, приготовлений

Ключ. *Із других букв кожного зайвого слова
складеться ключове слово*

- Що називається дієсловом?
- Які існують форми дієслова?
- Назвіть часові форми дієслова.
- Яка синтаксична роль дієприкметника?
- Наведіть приклади дієприкметників.

Дієприкметник — дієслівна форма, що передає дію або стан як динамічну ознаку і відповідає на питання **який? яка? яке? які?** *посивіле, кипляча, створений*

Граматичні категорії:

- вид
- час (теперішній і минулий)
- стан (активний і пасивний)
- рід (чоловічий, жіночий, середній)
- число (однина і множина)
- відмінок

Може керувати формою залежного іменника і означатися словами, що виражають ступінь вияву ознаки та різні обставини, наприклад: *написаний (чим?) чорнилом, давно забутий (коли?), злегка зтягнений (наскільки?)*

Стан дієприкметника

Активний

(дія виконується самим предметом чи особою)

Минулий час (докон. і недокон. вид)

До основи інфінітива додається суфікс **-л-**

прогнати + **-л-** = прогн**л**і дошки

розтанути + **-л-** = розта**л**ий сніг

Теперішній час (лише недокон. вид)

До основи теперішнього часу **III особи**

множини додаються суфікси **-уч-, -юч-,**

-ач-, -яч-

дрейфують + **-юч-** = дрейфу**юч**ий човен

в'януть + **-уч-** = в'яну**ч**а квітка

киплять + **-яч-** = кипля**ч**е море

лежать + **-ач-** = лежа**ч**ий камінь

Пасивний

(дія виконується стороннім предметом чи особою)

Минулий час (докон. і недокон. вид)

До основи інфінітива додаються суфікси:

-ен- (якщо основа закінчується на **приголосний**):

повідомити – повідомл**ен**а новина

посилити – посилен**ий** захист

!!! При творенні дієприкметників за допомогою цього суфікса кінцевий голосний основи -и- випадає!

-ен- (якщо основа закінчується на **голосний**):

гоїти – го**ен**а рана

засвоїти – засво**єн**ий матеріал

!!! При творенні дієприкметників за допомогою цього суфікса кінцевий голосний основи -ї- випадає»!

Стан дієприкметника

(продовження)

~~-ш(ий)~~ бігш**ий**

~~-вш(ий)~~ створивш**ий**

Активних дієприкметників минулого часу із суфіксами **-ш(ий)**, **-вш(ий)** в українській мові НЕМАЄ. Натомість використовуються інші засоби, зокрема підрядні речення (*полюбивший (р о с .) — той, що полюбив*)

-Н- (якщо основа закінчується на **-а**, **-я**):

бажати – бажан**ий** ефект

пиляти – пилян**і** дрова

-Т- (якщо основа односкладова або закінчується на **-оро-**, **-оло-** чи суфікс **-ну-**):

мити – мит**ий** посуд

пороти – порот**а** нитка

коло́ти – колот**і** дрова

замкнути – замкнут**і** двері

!!! Від основ на -оро-, -оло-, -ну- творяться дієприкметники і за допомогою суфіксів -ен, -єн-:

пор**є**на нитка

кол**є**ні дрова

замкн**є**ні двері

Але! стрінути – стрінений (один варіант творення)

Стан дієприкметника

(продовження)

Щодо **використання** активних дієприкметників, то потрібно пам'ятати:

1. Активні дієприкметники теперішнього часу в сучасній українській мові **маловживані**. Значна кількість давніх активних дієприкметників перетворилася в **якісні прикметники** (*плавучий, живучий, співучий, плакучий, родючий, кусючий, тямущий, видючий, цілющий, ходячий*)
2. Від багатьох дієслів узагалі не утворюються активні дієприкметники (*синити*). Не утворюють дієприкметників і від дієслів з часткою **-ся** (*змагатися, турбуватися*)

Використовуючи пасивні дієприкметники, треба пам'ятати про те, що:

1. При творенні пасивних дієприкметників кінцеві приголосні інфінітива зазнають чергування:
любити — *люблений*
народити — *народжений*
погасити — *погашений*
заморозити — *заморожений*
пустити — *пущений*
2. У суфіксах пасивних дієприкметників завжди пишемо одну букву **н** (*осяяний, загартований, запрошений, змащений, загороджений*)

✓ Словничок-кориснячок

**СЛОВА І СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ, ЯКІ НЕОБХІДНО ВЖИВАТИ ЗАМІСТЬ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ
З АКТИВНИМИ ДІЄПРИКМЕТНИКАМИ ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ**

*биткий посуд
відпочивальники
відхаркувальні препарати
вірянин
вступник
гравець команди
завідувач відділу
запам'ятовувальний пристрій
заспокійливі таблетки
зволожувальний крем
знавець
знеболювальні ліки
зухвала поведінка
колишній власник*

*користувач абонементу
курець
лікар-куратор
мийний засіб
навколишнє середовище / довкілля
найближче оточення
охочий
початківець
прилегла територія
провідний фахівець
протестувальник
чинне законодавство*

Виконайте вправи

*Перекладіть українською мовою.
Поясніть відмінності в написанні
дієприкметників в українській і
російській мовах.*

просеянная мука
склонившаяся над речкою ива
освещённый фонарями бульвар
бегущая по волнам
построенный дом
очищенный пляж
разбросанные вещи
сплетённые корзины
исправленная ошибка
увитые диким виноградом деревья
отбившийся в водной глади луч солнца

*Утворіть від пропонованих дієслів
пасивні дієприкметники*

відтворити
змолотити
написати
обмити
намалювати
сфотографувати
наповнити
схилити
розчинити

**ПЕРЕВІР
СЕБЕ!**
?

Перекладіть українською мовою.

просіяне борошно
схилена над річкою верба
освітлений ліхтарями бульвар
та, яка біжить по хвилях
побудований дім
очищений пляж
розкидані речі
сплетені кошики
виправлена помилка
обвиті диким виноградом дерева
віддзеркалений на водяній гладі промінь сонця/ який
відбився на водяній гладі

***Утворіть від пропонованих дієслів пасивні
дієприкметники***

відтворити - відтворений
змолотити - змолочений
написати - написаний
обмити - обмитий
намалювати - намальований
сфотографувати - сфотографований
наповнити - наповнений
схилити - схилений
розчинити - розчинений

Дякую за увагу!

Питання?

